

Olga Tomkowiak

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ ROZUMIANA JAKO ZESTAW CECH JEDNOSTKI. RÓŻNE SPOSOBY POSTRZEGANIA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI ORAZ PREZENTACJA WYNIKÓW BADAŃ

Streszczenie: Przedsiębiorczość może być definiowana na wiele sposobów. Autorka artykułu miała na celu przytoczenie rozważań kilku badaczy, którzy przez pojęcie przedsiębiorczości rozumieją zestaw cech charakteru człowieka jako jednostki (mikroskala), oraz zaprezentowanie częściowych wyników własnych badań związanych z wyżej wymienioną kategorią. Intencją autorki artykułu nie było stworzenie typologii przedsiębiorczości, lecz jedynie pokazanie różnych punktów widzenia na temat idei postaw przedsiębiorczych.

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, cechy osoby przedsiębiorczej.

1. Wstęp

W polskiej literaturze z dziedzin ekonomii, zarządzania czy socjologii sygnalizowane są potrzeby stworzenia teorii przedsiębiorczości, która jednoznacznie interpretowałaby istotę pojęcia przedsiębiorczości i jego zakresy. Spośród wielu inhibitorów zdefiniowania tego zagadnienia można wyróżnić trzy najważniejsze.

1. Wśród badaczy zajmujących się przedsiębiorczością nie ma zgody, co do istoty przedmiotu ich zainteresowań. Przedsiębiorczość definiuje bowiem pewną postawę podmiotu (konkretny zestaw cech), a także procesy związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa oraz sposoby (style) zarządzania nim.

2. Przedsiębiorczość jest odnośna, w zależności od podejścia autora badań, do różnych obiektów. W skali mikro można mówić o przedsiębiorczości indywidualnej, czyli dotyczącej pojedynczych osób. Poszerzając stopniowo skalę, wspomina się o przedsiębiorczości organizacji (zespołowa, m.in. zawodowa), regionów, a także całych narodów.

3. Na kształtowanie się przedsiębiorczości wpływa zbyt wiele czynników o heterogenicznym charakterze, m.in. psychika człowieka, model organizacji, czynniki ekonomiczno-polityczne, kulturowe oraz szeroko rozumiane otoczenie ogólne.

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja opinii badaczy zajmujących się zagadnieniami przedsiębiorczości rozumianej jako zespół cech (postawa) jednostki

indywidualnej. Przedstawienie punktu widzenia kilku badaczy różnych dziedzin nauki jest konfrontowane ze stanowiskiem młodych Polaków, beneficjentów Fundacji Akademickich Inkubatorów Przedsiębiorczości. Pochodzenie omawianych cech (wrodzone lub nabyte) nie stanowi przedmiotu rozważań autorki artykułu, lecz należy podkreślić, że tak jak w innych dziedzinach życia ludzkiego największe sukcesy odnosi ta jednostka, która jest uzdolniona naturalnie oraz nabyła dodatkowe umiejętności poprzez naukę i towarzyszącą jej praktykę.

2. Różne sposoby postrzegania przedsiębiorczości

Pierwsza próba (1755 rok) opisanego czy choćby zdefiniowania pojęć „przedsiębiorczość”, „przedsiębiorca” należy do francuskiego ekonomisty o nazwisku Jean-Baptist Say. Określa on przedsiębiorcę jako tego, który: „przenosi zasoby ekonomiczne z obszaru niższej na obszar wyższej wydajności i wyższego użytku” [Drucker 1992, s. 30]. Należy jednak zauważyć, że przytoczona definicja nie wyjaśnia, kim jest „przedsiębiorca”. Z tego powodu podjęto kolejne próby napisania pełniejszej definicji. Wiek XIX to czas powstania wielu mglistych i rozbieżnych względem siebie definicji „przedsiębiorczości” oraz „przedsiębiorcy”. Jeden z czołowych przedstawicieli szkoły ekonomii klasycznej, R. Cantillon, w swojej *Essai sur la nature du commerce en general* określa „przedsiębiorczość” jako „zdolność do przewidywania i skłonność do podejmowania ryzyka”, „przedsiębiorcę” zaś jako osobę, która „dobrze znając określony rynek, wykorzystuje pojawiającą się na nim okazję, stworzoną przez brak równowagi pomiędzy popytem a podażą” [Łuczak 2003, s. 11]. Definicja opracowana przez P.F. Druckera nakazuje przyjąć, że „przedsiębiorca zawsze poszukuje zmian, odpowiada za nie i wykorzystuje je jako swoją szansę” [Drucker 1992, s. 35]. Poprawne jest więc wnioskowanie, że analogicznie rozumiana przedsiębiorczość leży u podstaw powstania przedsiębiorstwa. Przejawia się w sprawnym, efektywnym i skutecznym zarządzaniu nim, a także w przystosowywaniu się do zmian otoczenia. Podążając dalej tym torem, w ekonomii przedsiębiorczość bezpośrednio wyraża się poprzez zysk i ogólny rozwój przedsiębiorstwa.

Psychologiczne ujęcie zagadnienia przedsiębiorczości jest reprezentowane m.in. przez holenderskiego badacza Manfreda Kets de Vries. W swojej teorii dowodzi on, że „przedsiębiorca to człowiek aktywny, który posiada zdolność inspirowania innych do działania i nie akceptuje sytuacji oraz ograniczeń wynikających z jakichkolwiek struktur” [Pieluch 2004, s. 46]. To właśnie na tej podstawie przyjęto, że przedsiębiorca jest osobą asertywną i spostrzegawczą, która nie boi się działać w warunkach ryzyka. Potrafi w sposób twórczy, prowadzący do osiągnięcia zamierzonego celu, stwarzać i wykorzystywać szanse. Nasuwa się wniosek, że przedsiębiorczość według Manfreda Kets de Vries jest cechą właściwą niekoniecznie przedsiębiorcy. Każdy człowiek może być określony mianem przedsiębiorczego, jeśli cechują go kreatywność, odwaga w podejmowaniu ryzyka związanego z wdrażaniem własnych pomysłów w życie, inicjatywa i ogólna wysoka aktywność.

B. Piasecki wymienia i opisuje kilka cech, które według niego wyznaczają człowieka przedsiębiorczego. Jako pierwszą podaje kreatywność, definiując ją jako chęć tworzenia czegoś nowego lub ulepszania. Musi ona być wsparta pomysłowością (tzw. duch inicjatywy). Oprócz kreatywności wskazuje jako równie ważną innowacyjność. Obie te cechy gwarantują pomysłowość, chęć wprowadzania nawet drobnych zmian zwiększających zdolność konkurencyjną przedsiębiorstwa, co często wiąże się z działaniem rewolucyjnym. Wyobraźnia z pewną dozą fantazji wymaga otwartości i gotowości na zmiany, ale to właśnie czyni z niej jedną z ważniejszych cech przedsiębiorcy. Kolejną cechą, według Piaseckiego, jest potrzeba osiągnięć, rozumiana nie jako przerost ambicji, lecz wiara we własne szczęście i nieustający optymizm. Niezbędna jest także skłonność do podejmowania ryzyka, na ogół w warunkach niepewności. Z cechą tą wiąże się odwaga niezbędna do decydowania w całym procesie prowadzenia biznesu. Ta cecha powinna być uzupełniana energią, bystrością oraz poczuciem odpowiedzialności za dokonywane wybory. Kolejne atrybuty przedsiębiorczości w rozumieniu Piaseckiego to niezależność i zaradność. Elastyczność, rozumiana jako zdolność dostosowawcza do warunków otoczenia, jest konsekwencją wymienionej już otwartości na zmiany. Osoba przedsiębiorczą charakteryzują także cechy przywódcze. Pracowitość – niezbędna do prowadzenia biznesu – wiąże się z uporem pomocnym w osiąganiu nałożonych sobie zadań. Ponadto, co wydaje się uzasadnione, nadprzeciętna inteligencja i wrodzone uzdolnienia zawsze były i będą istotnym atrybutem sukcesu przedsiębiorcy [Piasecki 2001].

B.R. Kuc uważa, że ryzyko jest szlachetną i jasną stroną przedsiębiorczości. Należy mieć hart ducha, godność osobistą i odpowiedni umysł, by efektywnie ryzykować w biznesie [Kuc 2004, s. 189]. Zgoła odmiennego zdania jest P. McGowan, który pochwała odwagę i docenia potrzebę zmian, lecz zaleca bardzo umiarkowane ryzyko [McGowan 1994, s. 76].

J. Schumpeter twierdzi, że przedsiębiorczość cechuje ludzi pełnych inicjatywy, pomysłów, a także wytrwałości w pokonywaniu barier, stereotypów. Ważne jest uodpornienie na stresy i porażki [Schumpeter 1960, s. 104].

W. Dobrołowicz wyróżnia w *Encyklopedii biznesu*¹ kilka kategorii ogólnych, a w nich konkretne cechy charakteryzujące postawy przedsiębiorcze. W ramach potrzeb psychicznych wymienia tendencję do dominowania, skłonność do posiadania, dążenie do własności i autonomii oraz orientację na osiągnięcie sukcesu i władzy. Przez pryzmat motywacji zauważa umiejętność przezwycięzania lęków i depresji, tendencje do powiększania stanu posiadania, a także orientację na osiągnięcie sukcesu. W dziedzinie podejmowania decyzji ważne są zdecydowanie, konsekwencja oraz adekwatność czynów do sytuacji. Również traktowanie sytuacji ryzykownych jako szans na sukces jest według Dobrołowicza wyznacznikiem przedsiębiorczej postawy. Kategorie sukces i niepowodzenie obrazują odporność psychiczną, wysoki próg stresu i frustracji, a także umiejętność działania w sytuacjach trudnych. Inno-

¹ W rozdziale zatytułowanym *Przedsiębiorczość* [Dobrołowicz 1995].

wacyjność wymaga postawy pionierskiej, zdolności twórczych, pomysłowości, wyobraźni, intuicji oraz myślenia dywergencyjnego. Równie ważna jest współpraca, która objawia się ekstrawersją, zdolnościami przywódczymi, twórczym kierowaniem, zaufaniem do innych, umiejętnościami negocjacji i mobilizowania, a także znajomością potrzeb ludzi. Co do temperamentu opisywane są w tym aspekcie dwie cechy: sangwinizm oraz duża energia [Dobrołowicz 1995].

H. Bieniok przez pojęcie zestaw cech prawdziwego przedsiębiorcy rozumie silną potrzebę osiągnięć, wytrwałość i determinację, potrzebę autonomii, umiarkowaną skłonność do ryzyka oraz zaufanie do własnych zdolności kontrolowania zdarzeń. Bieniok w swoich publikacjach podkreśla związek postawy przedsiębiorczej z efektywnym prowadzeniem firmy, w czym pomaga zorientowanie na różne okazje, umiejętności przyjmowania porażki i wyciągania z niej wniosków, optymizm życiowy i entuzjazm pracy, a także wielokrotnie już wymieniane kreatywność, innowacyjność oraz zdolności przywódcze [www.abc-ekonomii.net.pl].

B. Ujda-Dyńska w sprawozdaniu ze swoich badań dotyczących profilu psychologicznego przedsiębiorcy w powiecie stalowowolskim² wykazuje największe znaczenie osobowości wśród czynników warunkujących sukces w działaniach przedsiębiorczych. Zgodnie z wynikami badań najwyższej cenione cechy przedsiębiorcze to: zorganizowanie, łatwość w nawiązywaniu kontaktów, motywowaniu pracowników i rozwiązywaniu konfliktów. Sukcesom w prowadzonej działalności gospodarczej sprzyjają: otwartość na zmiany, skłonność do podejmowania ryzyka, zaangażowanie w podejmowane działania oraz konsekwencja [Ujda-Dyńska 2008, 206-208].

Pojęcia zaczerpnięte z nauk psychologicznych do opisu „przedsiębiorczości” warto wzbogacać o świeże, oryginalne kulturowo, społeczne aspekty. D. Waldziński twierdzi, że: „przedsiębiorczość kojarzy się z socjopsychologiczną oraz w dużym stopniu zdeterminowaną kulturowo i instytucjonalnie dyspozycją, wolą, wręcz postawą, która przyczynia się do kreowania rzeczywistości społeczno-gospodarczej otaczającego nas świata” [Waldziński 2001, s. 179]. Z prakseologicznego punktu widzenia człowiek przedsiębiorczy to „stawiający sobie i innym cele lub zadania z własnej inicjatywy i troszczący się o sprawną (a przede wszystkim skuteczną) ich realizację” [Pszczółowski 1978, s. 172].

Należy postawić pytanie, czy aktywnie działający w biznesie Polacy potrafią określić: co to jest przedsiębiorczość i kto jest przedsiębiorczym człowiekiem? Obserwacje własne połączone z lekturą prasy o tematyce biznesowej autorki wskazują, że obecnie pojmowana przez społeczeństwo (nie przez badaczy-teoretyków) przedsiębiorczość, cytując Romana Młodkowskiego, dyrektora programowego TVN CNBC Biznes: „nie jest kwestią związaną z wykształceniem *stricte* ekonomicznym. To raczej cecha charakteru” [Łaszewski 2009, s. 6]. Potwierdzają to raporty z badań

² Badania przeprowadzono we wrześniu 2006 roku na próbie 123 przedsiębiorców małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie powiatu stalowowolskiego.

opinii publicznej, m.in. na potrzeby projektu Polska Przedsiębiorcza³. Jedną z respondentek, Anna Zakrzewska, definiuje przedsiębiorczość następująco: „To pigułka, która zawiera siłę witalną, nowe pomysły, energię, umiejętność perswazji wraz ze szczyptą znajomości ekonomii i odrobiną dystansu do życia przy wykorzystaniu zdrowego rozsądku” [Polska... 2009, s. 9]. Inny respondent, Łukasz Cumber, pojmuję przedsiębiorczość jako: „umiejętność dostrzegania szansy powodzenia tam, gdzie inni jej nie widzą. To optymizm oraz wiara we własne siły i możliwości nawet wtedy, gdy napotyka się przeciwności. Człowiek przedsiębiorczy potrafi zapalem i pasją zarażać innych i sprawiać, że rzeczy niemożliwe będą na wyciągnięcie ręki” [Polska... 2009, s. 9].

Tabela 1. Grupy cech charakterystycznych dla postaw przedsiębiorczych występujących w teoriach różnych autorów – podsumowanie

		P.F. Drucker	M. Kets de Vries	B. Piasecki	B.R. Kuc	P. McGowan	J. Schumpeter	W. Dobrołowicz	H. Bieniok	B. Ujda-Dyńska	Internauci (www.newtrader.pl)
Grupy cech charakterystycznych dla postawy przedsiębiorczej	aktywność, pracowitość, zaradność, zorganizowanie		X	X			X	X		X	X
	opanowanie, asertywność		X			X					X
	nastawienie na wynik, potrzeba osiągnięć	X		X	X			X	X		X
	odwaga, inicjatywa, skłonność do podejmowania ryzyka		X	X	X		X	X	X	X	X
	elastyczność, spostrzegawczość	X	X	X						X	X
	kreatywność, innowacyjność		X	X	X		X		X		
	determinacja, konsekwencja	X		X		X	X	X	X	X	X
	cierpliwość					X	X		X		
przebojowość, łatwość w nawiązywaniu kontaktów, inspirowanie innych		X	X	X		X		X	X	X	

Źródło: opracowanie własne.

³ Raport przygotowany przez Fundację Akademickich Inkubatorów Przedsiębiorczości na potrzeby jej działalności.

O cechach przedsiębiorczych wypowiada się dla magazynu „Motyw” Joanna Kotzian (PR & Marketing Manager z HRK S.A). Według niej duża wiedza profesjonalna musi iść w parze z myśleniem biznesowym, umiejętnościami: komunikacyjnymi, planowania i organizowania sobie zasobów. Ważna jest także odporność na stres oraz zdolność do formułowania i realizowania strategii [Jancik 2008].

Przedsiębiorczym człowiekiem, według czytelników portalu www.newtrader.pl, jest ta osoba, która osiąga na rynku sukces. Najczęściej twierdzono, że osoba posiadająca znamię przedsiębiorczości musi zdobyć niezbędną wiedzę o terenie swojego przyszłego działania, a zarazem wiedzę o całym rynku. Musi też poznać realia materiałowe, finansowe oraz psychospołeczne obejmujące ten wycinek rodzajowy rynku, który ma się stać terenem jej działania. Drugą bardzo ważną cechą składową przedsiębiorczości jest dynamizm w działaniu. Ludzie dzielą się na osoby aktywne i bierne. Pasywni w działaniu obawiają się ryzyka płynącego z inicjatywy w dążeniu do zmian w poszukiwaniu bardziej optymalnych rozwiązań. Potrafią być dobrymi wykonawcami poleceń innych osób, jeśli osoby te wezmą ryzyko powodzenia danego przedsięwzięcia na siebie. Trzecią cechą, która wyróżnia przedsiębiorcę, jest zrównoważenie intelektualne i emocjonalne, a kolejną zdolność przewodzenia i współpracy z innymi ludźmi. Jako kluczowa wyróżniana jest także odwaga. Przedsiębiorczość związana jest z ryzykiem, a ryzyko z odwagą jego podejmowania. Odwaga wzmacnia wolę sukcesu u przedsiębiorcy. Kolejną cechą przedsiębiorcy jest pewność siebie. Takie zachowanie budzi zaufanie partnerów z zewnątrz, współpracowników oraz osób przyglądających się z boku. Ostatnią cechą wymienianą przez internautów, jako najtrafniej opisującą człowieka przedsiębiorczego, jest ambicja [www.newtrader.pl].

3. Badania dotyczące przedsiębiorczości rozumianej jako zestaw cech jednostki

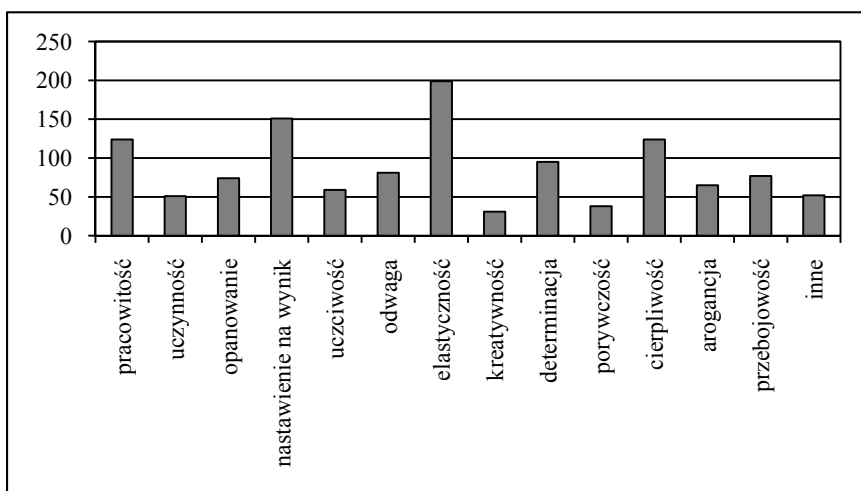
Badania zostały przeprowadzone w maju 2009 roku. Podstawowe narzędzie badań to kwestionariusz ankietowy. Jego sporządzenie poprzedzono rozległymi badaniami literaturowymi oraz wnikliwą obserwacją uczestniczącą podczas dwuletniego okresu pracy we wrocławskim preinkubatorze. Wykorzystano bazę firm Fundacji Akademickich Inkubatorów Przedsiębiorczości⁴. Wybrano do przebadania beneficjentów z ośmiu preinkubatorów z całej Polski (Częstochowa, Gdańsk, Kraków, Katowice, Poznań, Toruń, Warszawa i Wrocław). Otrzymano 415 zwrotnych ankiet, co oznacza, że kwestionariusze wypełniło niemal 80% wszystkich beneficjentów poproszonych

---

⁴ Jaka jest idea korzystania z usług inkubatora przedsiębiorczości w Fundacji AIP? Poprzez innowacyjne rozwiązania prawne Fundacja AIP umożliwia młodym ludziom korzystanie ze swojej osobowości prawnej. Mogą oni założyć własną działalność funkcjonującą formalnie jako komórka organizacyjna, a w rzeczywistości będącą ich samodzielnym przedsięwzięciem.

o to. Ponad 13% badanych respondentów to kobiety, a ponad 82% to osoby mające od 19 do 24 lat, czyli w wieku akademickim.

Beneficjentów Fundacji Akademickich Inkubatorów Przedsiębiorczości poproszono o wybranie z podanych cech⁵ (lub o dopisanie swojej propozycji do odpowiedzi „inne”) tych trzech, które najlepiej charakteryzują osobę/postawę przedsiębiorczą.

Rys. 1. Jakie cechy według Ciebie opisują najtrafniej osobę przedsiębiorczą? (Zaznacz 3 najlepsze odpowiedzi)

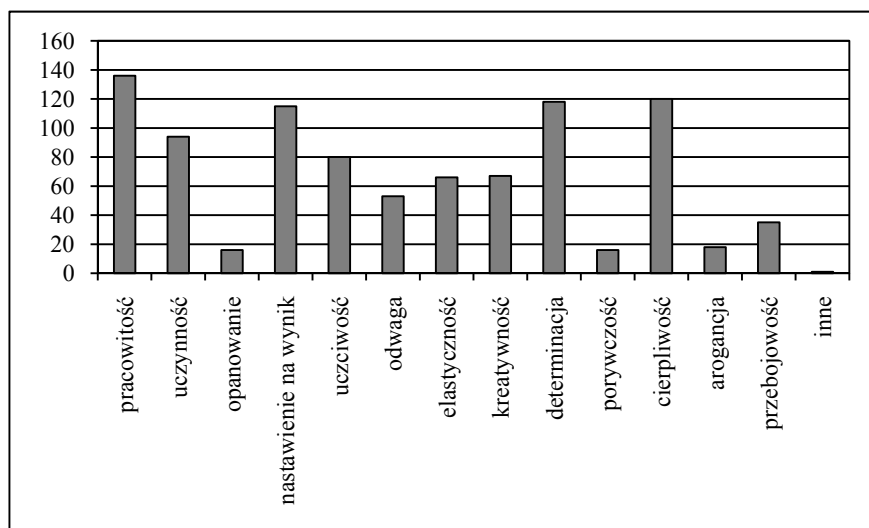
Źródło: opracowanie własne.

Z rys. 1 można odczytać, że według ogółu beneficjentów osobę przedsiębiorczą cechuje przede wszystkim elastyczność i nastawienie na wynik. Ważne są także pracowitość, cierpliwość, determinacja oraz w równym stopniu opanowanie, odwaga, a także przebojowość. W grupie początkujących przedsiębiorców (działalność krótsza niż trzy miesiące) widać dużą liczbę wskazań na elastyczność, cierpliwość, pracowitość i opanowanie. Jednak rzadko typowano odpowiedzi związane z odwagą i przebojowością, które dla pozostałej części grupy badawczej (przedsiębiorcy z dłuższym stażem) były istotne. Ciekawa wydaje się dość wysoka lokata arogancji – ponad 50 wskazań na 1221. Dopisywano cechy, bez których według respondentów zestaw odpowiedzi podany w ankiecie jest niekompletny. Ponad 10 razy wypisano gospodarność, a 24 razy stwierdzono istotność odpowiedzialności. Analiza wyników z podziałem na region/miasta pozwala zauważyć różnicę w typowaniu respondentów

⁵ Cechy zostały dobrane na podstawie studiów literatury (pracowitość, opanowanie, nastawienie na wynik, odwaga, elastyczność, kreatywność, determinacja, cierpliwość, przebojowość) i badań pilotażowych (uczynność, uczciwość, porywczność, arogancja) przeprowadzonych we wrocławskim inkubatorze, należącym do sieci Fundacji AIP. Przedstawiony zestaw nie stanowi zamkniętego profilu.

Uniwersytetu Warszawskiego w porównaniu z resztą ośrodków. Dla warszawskich młodych przedsiębiorców cechami przedsiębiorczej osoby – zdecydowanie bardziej niż elastyczność (niewytypowana przez żadnego beneficjenta z Uniwersytetu Warszawskiego) czy w mniejszym stopniu nastawienie na wynik – są przebojowość, kreatywność i odpowiedzialność (wskazywana często w odpowiedzi „inne”). Warto zaznaczyć, że przebojowość wskazywali jedynie beneficjenci ze stażem w prowadzeniu firmy dłuższym niż trzy miesiące.

Po sprawdzeniu, kim jest dla respondentów osoba przedsiębiorcza, naturalną konsekwencją wydaje się próba odpowiedzi na pytanie, czy za taką się uważają. Ponad 70% badanych określa się mianem osoby przedsiębiorczej. Poproszono też o zakreślenie cech, które powodują, że beneficjenci mogą się określić osobami przedsiębiorczymi.

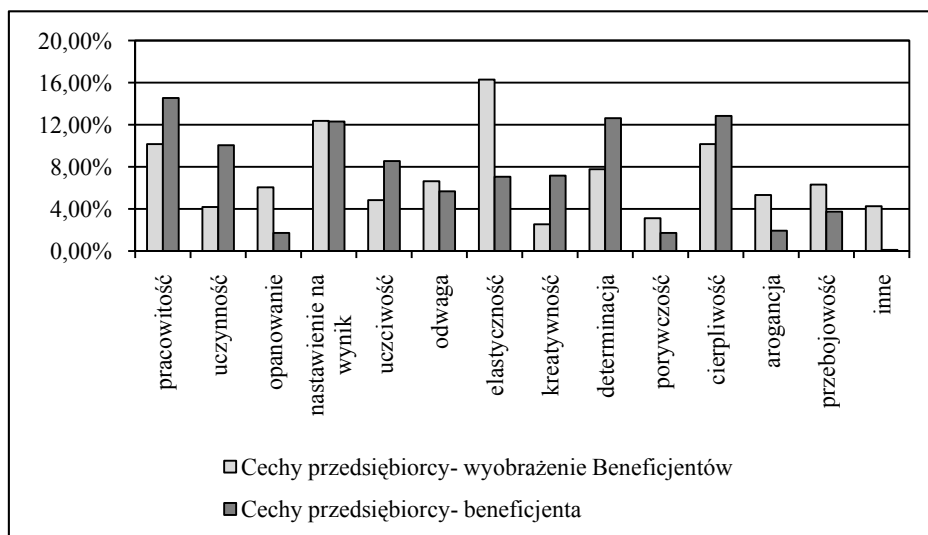
Rys. 2. Które Twoje cechy czynią Cię osobą przedsiębiorczą?
(Zaznacz 3 najlepsze odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne.

Z badania wynika, że atutami respondentów w rozważanej kwestii są pracowitość, nastawienie na wynik, determinacja i cierpliwość, czyli cechy kojarzące się bardziej z unikaniem niż tolerancją ryzyka. Najważniejsze dla badanych ze stażem w prowadzeniu działalności krótszym niż 3 miesiące są uczciwość i kreatywność, które wraz z rozwojem firmy ustępują miejsca innym cechom.

Respondenci oceniający się jako przedsiębiorczy nie zawsze znajdowali w sobie wskazane w kwestionariuszu cechy. Zestawienie cech wzorcowych i tych określających respondentów pokazano na rys. 3. Do sporządzenia zestawienia użyto typowań tylko tych ankietowanych, którzy określają się mianem osoby przedsiębiorczej.

Rys. 3. Porównanie cech osoby przedsiębiorczej” wg wyobrażenia beneficjentów z cechami charakteryzującymi badanych beneficjentów, którzy uważają się za osoby przedsiębiorcze

Źródło: opracowanie własne.

„Przedsiębiorczy” ankietowani jako ogół są znacznie bardziej pracowici, uczynni, uczciwi, kreatywni, zdeterminowani i cierpliwi niż przewiduje to stworzone przez nich wyobrażenie. By mu dorównać, muszą jednak popracować nad rozwojem takich cech, jak: opanowanie, elastyczność, przebojowość oraz odpowiedzialność. Zaobserwowano niższy niż w wyobrażeniu beneficjentów o osobie przedsiębiorczej poziom porywczoci i arogancji. Powszechnie uważa się, że te cechy powinny być raczej tłumione niż rozwijane, lecz osobowość i wyrazisty temperament można uznać w niektórych przypadkach za pomocne w utrzymaniu na przykład dystansu czy dyscypliny.

4. Zakończenie

Na podstawie analizy przedstawionych wyników stworzono wyobrażenie beneficjentów Fundacji Akademickich Inkubatorów Przedsiębiorczości o osobie przedsiębiorczej, na które składają się głównie: pracowitość, elastyczność i cierpliwość, czyli cechy tożsame z wymienianymi często w przytoczonej literaturze. W zestawie cech wyróżniono nastawienie na wynik, a także już w dużo mniejszym stopniu opanowanie, determinację, odwagę oraz przebojowość. W nielicznych przypadkach typowano kreatywność jako jedną z trzech najważniejszych cech idealnego przedsiębiorcy, a według studiów literatury ta cecha pojawia się stosunkowo często przy opisie tego typu postawy.

Żadnej z powyższych definicji nie można traktować jako ostatecznej, doskonałej czy powszechnie akceptowanej. Całkowicie uzasadnione wydaje się więc stwierdzenie, że najważniejszy zestaw cech nie powstał do dziś. Pojęcia przedsiębiorczości i postawy przedsiębiorczej ewoluują. Obecnie mogą być utożsamiane w niektórych kręgach z innowacyjnością, ale nie da się określić choćby w przybliżeniu, jak długo taki stan się utrzyma. Natomiast oczywiste jest, że wraz z rozwojem, postępem oraz rosnącą konkurencją nasila się potrzeba przedsiębiorczego myślenia i działania na niemal wszystkich płaszczyznach życia. Dotyczy to zarządzania zarówno rządzenia, ekonomii, fizyki, biologii, astronomii, logistyki, marketingu itd., jak i wszystkich sfer działalności człowieka-indywidualnego, w których wymagane lub chociaż możliwe jest podejmowanie decyzji i działań prowadzących do rozwoju tejże jednostki, organizacji, regionu czy nawet kraju.

Literatura

- Dobrołowicz W., *Przedsiębiorczość*, [w:] *Encyklopedia biznesu*, t. I, Fundacja Innowacja, Warszawa 1995.
- Drucker P.F., *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, PWE, Warszawa 1992.
- Jancik G., *Jak zostać przywódcą*, „Motyw” 2008, nr 1.
- Kuc B.R., *Od zarządzania do przywództwa*, Wydawnictwo Menedżerskie PTM, Warszawa 2004.
- Łaszewski R., *Mam niską skłonność do ryzyka*, wywiad z Romanem Młodkowskim, „Młody Biznes” 2009, nr 1.
- Łuczak M., *Przedsiębiorczość w zarządzaniu firmą*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Warszawie, Warszawa 2003.
- McGowan P., *Innowacja i przedsiębiorczość wnętrza*, [w:] D. Stewart (red.), *Praktyka kierowania*, OWE, Warszawa 1994.
- Piasecki B., *Ekonomika i zarządzane małą firmą*, PWN, Warszawa 1998 oraz wyd. z 2001 r.
- Pieluch T., *Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości*, [w:] *Przedsiębiorczość i innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw – wyzwania współczesności*, PN AE we Wrocławiu, nr 1116, Wrocław 2004.
- Polska przedsiębiorcza*, „Młody Biznes” 2009, nr 1.
- Pszczółowski T., *Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji*, PWN, Warszawa 1978.
- Schumpeter J., *Teoria rozwoju gospodarczego*, Warszawa 1960.
- Ujda-Dyńska B., *Profil psychologiczny przedsiębiorcy w powiecie stalowowolskim*, [w:] K. Jaremczuk (red.), *Uwarunkowania przedsiębiorczości – różnorodność i zmienność*, Tarnobrzeg 2008.
- Waldziński D., *Przedsiębiorczość w świetle inspiracji chrześcijańskich – zarys problemu ekonomicznego punktu widzenia*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości im. B. Jasińskiego w Łomży, nr 5, Łomża 2001.

Źródła internetowe

- www.abc-ekonomii.net.pl
www.newtrader.pl
www.inkubatory.pl

**ENTREPRENEURSHIP UNDERSTOOD AS A SET
OF CHARACTERISTICS OF AN INDIVIDUAL. SELECTED
EXAMPLES FROM THE LITERATURE AND PARTIAL RESULTS
OF AUTHOR'S RESEARCH**

Summary: Entrepreneurship may be defined in many ways. The author of this article wants to show some examples from the literature that understood entrepreneurship as a set of characteristics of an individual (in micro scale) and to present partial results of own research connected with above-mentioned category. This paper is written not to systematize the types of entrepreneurship, but to show different points of view.